

O. TOMASZ GRABIEC OFMCAP*

„GORĄCA LINIA” KURSÓW PRZEDMAŁŻEŃSKICH. KURSY PRZEDMAŁŻEŃSKIE W KLUCZU EWANGELIZACJI

THE “HOTLINE” OF PRE-MARRIAGE COURSES.
PRE-MARITAL COURSES IN THE KEY OF EVANGELIZATION

Abstract: Preparing engaged couples for the sacrament of marriage is an incredibly challenging and attention-demanding task. This challenge is aimed at the people of the Church, pastors, and those who wish to support engaged couples in discovering the beauty of the sacrament and accompanying them in receiving this gift. The analysis of social phenomena can be a help for all those who wish to engage in this process. Mutual responsibility for the Church and for marriage candidates can become the starting point for the changes that the current practice of sacramental preparation requires. Preparation for the sacrament is ultimately a significant task for the individuals involved themselves, as they aim to build their lives on Christ. The success of their desire to build a community of married and family life depends on their commitment and openness to His grace.

Keywords: sacrament of marriage, premarital course, marriage, family, theology of marriage, family theology, conjugal love.

Zawarta w tytule myśl przewodnia dotycząca „gorącej linii” kursów przedmałżeńskich stanowi ideę, która umożliwi spojrzenie na proces przygotowawczy

* O. Tomasz Grabiec OFMCap – kapucyn; doktor (teologia pastoralna); dyrektor Specjalistycznej Poradni Rodzinnej „Akademia Rodziny Augustyn” we Wrocławiu; email: tomasgrabcias@poczta.fm.

kandydatów do sakramentu małżeństwa w perspektywie ewangelizacyjnej¹. Postulat ten jest niezwykle aktualny w kontekście współczesnych przemian społeczno-kulturowych. Jego realizacja może pomóc tym, którzy aktywnie uczestniczą w procesie przygotowania narzeczonych do ślubu. Adresatem tego ujęcia są osoby duchowne, instruktorzy naturalnego planowania rodziny, specjaliści profesji wzmacniających więzi rodzinne, małżeństwa towarzyszące oraz beneficjenci programów przygotowawczych – kandydaci do sakramentu małżeństwa.

Ujęcie tematyczne może suponować wystąpienie jakichś niecodziennych okoliczności w procesie przygotowania narzeczonych do ślubu, które wymagają szybkiego i zdecydowanego działania. Zdarza się, że mają miejsce takie sytuacje, których rozwiązanie wpisuje się w pole semantyczne prezentowanego zagadnienia. Konotacja kierunkowa może również wskazywać na jeszcze bliżej nieznaną formę przygotowawczą, charakteryzującą się minimalną skalą czasową dotyczącą realizacji wymogów formalnych, jakąś chwilówkę, rozumianą w formule „jak najszybciej i jak najkrócej”.

W niniejszym opracowaniu chodzi przede wszystkim o kontekst ewangelizacyjny². Bez względu na dotychczasowy aspekt życia religijnego narzeczonych, działania podejmowane w ramach procesu przygotowawczego mają charakter priorytetowy. Są one intencjonalnie ukierunkowane na to, aby małżeńskie „tak” stało się dla nupturientów aktem wolnym i odpowiedzialnym, a przymierze małżeńskie miało solidne podstawy ludzkie i chrześcijańskie³. Autentyczna troska o duchowe dobro narzeczonych i zaangażowanie duszpasterskie mogą być pomocne w tym, aby kandydatom przybliżyć orędzie wiary w Chrystusa. Czas przygotowania stanowi sposobność do tego, aby ukazać nupturientom orędzie Dobrej

¹ Termin «ewangelizacja» jest pojęciem wieloznacznym, w sensie szerokim „chodzi o działania będące kontynuacją misji Chrystusa, jego podmiotem są osoby wierzące; w ujęciu szczegółowym adresatami procesu ewangelizacji są ci, którzy nie znają Jezusa i Ewangelii, lub też osoby ochrzczone i nominalnie przynależące do Kościoła, jednakże bez doświadczenia żywej relacji z Chrystusem”. B. BIELA. *Odnova pastoralna parafii w świetle Polskiego Synodu Plenarnego*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 36:2023 z. 1 s. 79; por. W. PRZYGODA. *Preewangelizacja – ekstrawagancja czy pastoralna konieczność? W: Peryferie wiary wyzwaniem dla Kościoła*. Red. W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2015 s. 17-40. Analizą dotyczącą ewangelizacji oraz metody głoszenia Ewangelii w dzisiejszym świecie zajmuje się m.in. prof. Bogusław Drożdż, kierownik Katedry Nowej Ewangelizacji Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu Zob. B. DROŹDŹ. *Nowa ewangelizacja – re- czy de-konstrukcja definicji*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 19:2020 nr 1 s. 49-59; TENŻE. *Ryzyko zniekształcenia ewangelizacji*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 13:2014 nr 1 s. 15-25.

² Jeśli Kościół mówi dziś o potrzebie nowej ewangelizacji, to dotyczy to wszystkich obszarów działania eklezjalnego, które w zakresie głoszenia i sposobu percepcji treści ma uwzględnić m.in. zmiany społeczno-kulturowe oraz formy duszpastersko-apostolskie. Por. B. DROŹDŹ. *Nowość nowej ewangelizacji*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 11:2012 nr 1 s. 24.

³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2015 p. 1632.

Nowiny, która odkryta i wspólnie przyjęta umożliwia głębsze przeżywanie budowanej wspólnoty małżeńskiej.

Nawet jeżeli wystąpiłaby jakaś hipotetyczna sytuacja uzasadniająca odstąpienie od zwyczajnej praktyki przygotowania do sakramentu małżeństwa, to również tutaj należałoby pamiętać o wskazaniach ewangelizacyjnych św. Pawła: „Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor. 9,16c).

Przygotowanie kandydatów do ślubu kościelnego jest również okazją do tego, aby wprowadzić ich do wspólnoty żywego Kościoła. Autentyczne zaangażowanie osób odpowiedzialnych za ten proces i świadectwo ich przyjaźni z Chrystusem może inspirować nupturientów do tego, aby niezależnie od posiadanego (lub nieposiadanego) doświadczenia wiary odkryć piękno ukryte w ewangelicznym orędziu.

Prezentowany koncept obejmuje zespół czynności, jakie podejmowane są w trakcie procesu przygotowawczego. Ich skuteczność wynika w dużej mierze ze sposobu i jakości działań pastoralnych podejmowanych przez prowadzących, współpracy i dyspozycji narzeczonych oraz – przede wszystkim – od działania łaski Bożej, której w tym procesie nie można pominąć.

Praktyczne przygotowanie kandydatów do sakramentu małżeństwa ma swoją specyfikę, a jej profil dotyczy różnorodnych działań o charakterze formalnym, osobowościowym i zespołowym. Zasadniczo można wytyczyć trzy kierunki, w obrębie których można owocnie głosić Ewangelię kandydatom do małżeństwa. Każdy z nich ma swoje znaczenie i stanowi ważny element całości. To *compositum* obejmuje: proces przygotowania formalnego; proces formacji narzeczonych, proces towarzyszenia narzeczonym.

1. PROCES PRZYGOTOWANIA FORMALNEGO

Dotychczasowy koncept formacji wierzących do sakramentu małżeństwa zakładał, że proces ten, obejmujący różne aspekty ludzkiego życia, będzie odbywał się w obrębie trzech powiązanych ze sobą etapów. Wytyczne dotyczące realizacji tego zadania zostały zawarte w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*⁴. Przedstawiony w dokumencie papieskim schemat dotyczący formuły przygotowania narzeczonych obejmował tzw. przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie. Każdy z nich odgrywał ważną rolę w długotrwałym procesie rozwoju osobowego i religijnego. Przygotowanie dalsze – fundamentem było środowisko życia rodzinnego, rozumiane jako miejsce przekazu wiary i kształtowania właściwych postaw

⁴ JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostołska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym* (22.11.1981) [dalej: FC].

rodzinnych⁵, przygotowanie bliższe – etap ten podkreślał walor życia społecznego, wskazywał na rolę katechezy w środowisku szkolnym, z uwzględnieniem specyfiki szkoły średniej i formacji dotyczącej życia sakramentalnego⁶, przygotowanie bezpośrednio dotyczyło zakresu działań formalnych⁷ podejmowanych przez narzeczonych, wynikających z przygotowania do przyjęcia sakramentu małżeństwa⁸.

Współczesny kontekst życia społecznego powoduje, że aktualnie realizowany program przygotowania do sakramentu małżeństwa staje się coraz mniej skuteczny i wymaga duszpasterskiej korekty. Sygnalizowana zmiana nie dotyczy treści doktrynalnej, chodzi tu raczej o zmianę dydaktyczną, za pomocą której przekaz stanie się bardziej czytelny. Praktyka pastoralna, zgodnie z duchem czasu, wymaga dziś nowych metod i form przekazu.

⁵ Przygotowanie dalsze zaczyna się już w dzieciństwie, w tej mądrej pedagogii rodzinnej, stawianej na doprowadzenie dzieci do odkrycia siebie jako istot obdarzonych złożoną i bogatą psychiką oraz własną osobowością z jej mocnymi i słabymi stronami. Jest to okres, w którym powinno się zaszczepić szacunek dla każdej zdrowej wartości ludzkiej, tak w stosunkach międzyosobowych, jak i społecznych, z tym wszystkim, co ma znaczenie dla kształtowania charakteru, dla opanowania i właściwego użycia własnych skłonności, dla sposobu widzenia i traktowania osób odmiennej płci itd. Ponadto wskazana jest, zwłaszcza u chrześcijan, mocna formacja duchowa i katechetyczna, która ukazałaby małżeństwo jako prawdziwe powołanie i posłannictwo, bez wykluczania możliwości złożenia Bogu całkowitego daru z siebie w pójsciu za powołaniem kapłańskim czy zakonnym. Por. FC 66.

⁶ Ta odnowiona katecheza przygotowujących się do małżeństwa chrześcijańskiego jest ze wszech miar konieczna do tego, aby sakrament był sprawowany i przeżywany w należyтым usposobieniu moralnym i duchowym. Przygotowanie to, ukazując małżeństwo jako relację międzyosobową mężczyzny i kobiety, relację, która winna być stale rozwijana, pobudzi do pogłębienia problemów płciowości małżeńskiej i odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz związanej z tym podstawowej wiedzy medyczno-biologicznej. Skłoni również do bliższego zapoznania się z właściwymi metodami wychowania dzieci, ułatwiając także nabycie podstawowych elementów potrzebnych w uporządkowanym prowadzeniu rodziny. Por. FC 66. Zróżnicowany poziom posiadanej wiedzy na temat życia rodzinnego i religijnego narzeczonych sprawił, że zostały wypracowane trzy formy przygotowania do małżeństwa: pierwsza adresowana była do młodzieży, która nie podjęła nauki w szkole średniej; druga forma adresowana była do młodzieży klas maturalnych; trzecia forma to roczne studium przedmażeńskie prowadzone przez duszpasterzy akademickich. Por. G. PYŻŁAK. *Przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego*. W: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin 2013 s. 352-353.

⁷ Por. P. MAJER, L. ADAMOWICZ. *Praktyczny komentarz do dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzeniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego*. Sandomierz 2021.

⁸ Przygotowanie bezpośrednio do sprawowania sakramentu małżeństwa powinno się odbywać w miesiącach i tygodniach poprzedzających ślub, aby w ten sposób nadać nowe znaczenie, nową treść i nową formę tzw. egzaminowi przedślubnemu, wymaganemu przez prawo kanoniczne. Konieczność takiego przygotowania, istniejąca zawsze i w każdym przypadku, tym bardziej jest nagląca, gdy chodzi o narzeczonych, którzy jeszcze wykazują braki i doświadczają trudności w doktrynie i praktyce życia chrześcijańskiego. Por. P. MAJER, L. ADAMOWICZ. *Praktyczny komentarz do dekretu ogólnego*.

Dotychczasowy program oparty był w dużej mierze na stabilnej rodzinie. Jawiła się ona jako miejsce przekazu wiary i rozwoju człowieka, pomagała w kształtowaniu odpowiedzialnych ról społecznych. Jednym słowem, rodzina była miejscem formacji ludzkiej i religijnej.

Zmiana kontekstu społecznego sprawia, że Kościół staje przed wieloma nowymi wyzwaniami:

- coraz więcej kandydatów do małżeństwa charakteryzuje się poważnymi brakami w zakresie formacji osobowościowej, intelektualnej oraz uczuciowej⁹;
- kruchość i niestabilność związków małżeńskich znajduje odzwierciedlenie w zwiększającej się nieustannie liczbie rozwodów cywilnych oraz procedowań o stwierdzenie nieważności sakramentu małżeństwa;
- prywatyzacja zachowań religijnych sprawia, że spada wskaźnik praktyk religijnych w przestrzeni publicznej, a dla samych narzeczonych wspólna modlitwa staje się tematem tabu;
- przeobrażenia kulturowe sprawiają, że społeczeństwo nie jest monolitem o jednolitej tradycji chrześcijańskiej, zaczynamy otwierać się na bogactwo innych kultur i zwyczajów, a w Kościele katolickim zwiększa się odsetek zawieranych małżeństw mieszanych (jednostronnych)¹⁰.

Etapy dotyczące formalnego przygotowania narzeczonych mają swoją kolejność i znaczenie. Dla wielu osób działania podejmowane w tym zakresie nie dotyczą tylko aspektu administracyjnego, ale stają się okazją, aby na nowo zbliżyć się do Kościoła. Kompetencja i duszpasterska troska ze strony osób duchownych i świeckich są często impulsem do tego, aby narzeczeni odkryli, że razem jesteśmy żywą częścią wspólnoty Kościoła.

Doświadczenie życzliwości międzyludzkiej otwiera na wzajemne spotkanie i dialog. W odniesieniu do procesu przygotowania sakramentalnego ma ono szczególne znaczenie zarówno dla osób ochrzczonych, jak i dla osób niepraktykujących

⁹ Wśród nowych wyzwań, przed którymi stają narzeczeni, jest zanurzenie w „kulturze samotności”. Współczesny model życia, osadzony na koncepcji projektowej, organizacja pracy zawodowej, wymagająca stałej dyspozycyjności i podnoszenia kwalifikacji, presja konkurencyjności, która nie pozwala na słabość i budowanie więzi międzyludzkich w wymiarze społecznym i na osobistą autorefleksję w wymiarze jednostkowym – to wybrane czynniki, które redukują horyzont ludzkiego życia emocjonalnego, prowadząc do izolowania jednostki od innych. Por. A. ZWOLIŃSKI. *Pułapka samotności*. Kraków 2021 s. 317.

¹⁰ W ujęciu prawa kanonicznego „małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej niemającej pełnej łączności z Kościołem katolickim”, ze względu na różnice doktrynalne określa się jako małżeństwo mieszane (kan. 1124). Por. *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* nr 71-93 (13.12.1986). <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo1_13121989.html> [dostęp:10.06.2023].

i niewierzących, które z miłości do przyszłego współmałżonka uczestniczą w tych przygotowaniach¹¹.

Należy mieć świadomość, że część kandydatów przygotowujących się do sakramentu nie ma żadnej więzi z Kościołem hierarchicznym, a obraz, jaki posiadają, daleki jest od ideału. Niezależnie od ich oczekiwań lub roszczeń tym bardziej należy okazać im zrozumienie i cierpliwość na drodze, którą dopiero rozpoczynają. Ludzka empatia, cierpliwość i delikatność są tymi czynnikami, które mogą zmniejszyć dystans i stać się zaproszeniem do odkrycia drogi życia sakramentalnego.

2. PROCES FORMACJI NARZECZONYCH

Jako ludzie wiary chcemy z nadzieją spoglądać w przyszłość. Faktem jest, że proces przeobrażeń dokonuje erozji kondycji społeczno-moralnej¹², jednakże chrześcijanie mogą aktywnie i bardziej świadomie uczestniczyć w procesie zachodzących zmian. Kurs przygotowawczy powinien stać się żywą katechezą, aby zainteresowani mogli podjąć swoje zadanie prorockie i w świetle wiary odkryć wielkość i godność małżeństwa i rodziny, które pragną uczynić znakiem i miejscem przymierza miłości¹³.

Dyspozycja i otwartość osób pragnących przyjąć sakrament małżeństwa suponuje, że pragną one budować swój związek na skałę, jaką jest Jezus. Perspektywa wiary to okoliczność, która otwiera ogromne możliwości do tego, aby narzeczonym przybliżyć osobę Chrystusa, który jest twórcą sakramentu małżeństwa, staje w jego obronie (por. Mt 19,1-12), a jako człowiek aktywnie uczestniczył w uroczystości weselnej w Kanie Galilejskiej, dokonując tam pierwszego cudu (por. J 2,1-11).

Celem formacji narzeczonych jest to, aby przybliżyć im chrześcijańską koncepcję małżeństwa i rodziny, która jest jednym z najcenniejszych dóbr ludzkości¹⁴, ma on również wspierać nupturientów w tym, aby przekazywane treści stały się ważnymi elementami składowymi ich małżeństwa. Kościół nieustannie przypomina, że życie rodzinne oparte na wzajemnej miłości i wierności, przeżywane

¹¹ Por. *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (11.03.1987). <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo3_14031987.html> [dostęp: 10.06.2023].

¹² Por. FRANCISZEK. *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie* (24.11.2013) p. 66.

¹³ Por. FC 51.

¹⁴ Por. *tamże* 1.

w wymiarze religijnym¹⁵ staje się drogą wzajemnego uświęcenia małżonków, a rodzina będąca wspólnotą życia ujmowana jest w kategoriach Kościoła domowego.

Wyjątkowy charakter małżeństwa sprawia, że wszelkie działania pastoralne podejmowane w tej materii mają szczególne znaczenie. Zwraca na to uwagę papież Franciszek, który zachęca duszpasterzy do działań umożliwiających nupturientom dojrzewanie do miłości, aby

[...] [człowiek] nauczył się kochać tę konkretną osobę, z którą pragnie dzielić całe życie¹⁶.

Posługa pastoralna względem nupturientów nie może zawężać się do przekazu doktryny Kościoła i przypominania zasad moralnych dotyczących życia małżeńsko-rodzinnego. Aktualnym wyzwaniem jest organizacja programów w taki sposób, aby podejmowane działania stawały się prawdziwą katechezą, miejscem głoszenia kerygmatu i życia wiarą w wymiarze sakramentalnym.

Skala negatywnych zjawisk oddziałujących na życie rodzinne powoduje, że kandydaci do ślubu charakteryzują się mniejszą świadomością i dyspozycją w zakresie budowania więzi i ról społecznych niż kilka dekad temu¹⁷. Z tego względu każda para wymaga osobnej uwagi i prowadzenia, które coraz częściej uzasadnia wydłużenie etapu przygotowawczego do przyjęcia sakramentu¹⁸.

Tradycyjna rodzina kształtowała postawy społeczne dotyczące zadań i oczekiwań względem życia rodzinnego (w zakresie roli mężczyzny/kobiety, matki/ojca) oraz ważnych struktur życia społecznego: dom, Kościół, szkoła, państwo itp. Liberalizacja życia społecznego zaciemnia znaczenie tych figur i sprawia, że system odniesień międzyludzkich jest mało czytelny. Zajęcia warsztatowe mogą stanowić pomoc dla narzeczonych, aby wspólnie ze sobą oraz z innymi rozwijali te umiejętności.

Indywidualizacja życia społecznego sprawia, że osoby zawierające małżeństwo religijne nie mają często doświadczenia wspólnej modlitwy, brak tej umiejętności krępuje ich w budowaniu wspólnoty małżeńskiej w wymiarze religijnym.

¹⁵ Por. FRANCISZEK. *Miłość cierpliwa, która rodzi radość. Homilia Ojca Świętego podczas Mszy św. dla rodzin* (27.10.2013). „L'Osservatore Romano” 34:2013 nr 12 s. 12-13.

¹⁶ FRANCISZEK. *Adhortacja apostolska Amoris laetitia o miłości w rodzinie* (19.03.2016) p. 208.

¹⁷ Jeszcze kilka lat temu małżeństwo w powszechnym rozumieniu społecznym ukazywane było jako bezpieczny port i najważniejsze miejsce ludzkiej aktywności. Współcześnie akcentowane są inne wymiary ludzkiego życia, jak np. wolność, niezależność, indywidualizm. Ekspozycja fragmentarycznych wartości jako wartości dominujących i absolutnych w poważny sposób zaburza budowanie związku. Por. A. SZWEDZIK. *Ludzka wolność w meandrach współczesnych zagrożeń*. Kraków 2016.

¹⁸ Zwraca na ten problem uwagę papież Franciszek w dokumencie przygotowanym przez Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia, zatytułowanym *Przewodniki katechumenalne do życia w małżeństwie. Wytyczne duszpasterskie dla Kościołów partykularnych* (15.06.2022). Jego polskie tłumaczenie jest w opracowaniu.

Inicjacja tej praktyki może przełamać niepewność i pomóc im w jej praktykowaniu. Sposób przeżywania wiary w wymiarze jednostkowym powinien otworzyć na współmałżonka (przeżywanie sakramentu małżeństwa we dwoje), dlatego praktyka wspólnej modlitwy oraz słuchanie słowa Bożego może pomóc przetrwać tę trudność.

3. PROCES TOWARZYSZENIA NARZECZONYM

Współczesne tempo życia powoduje, że człowiek żyje szybko, chaotycznie i nieuważnie. Następstwa takiego stylu życia przekładają się bezpośrednio na jakość, a raczej kruchość więzi małżeńskich i rodzinnych. Mając na uwadze fakt, że budowanie małżeństwa jest długotrwałym procesem, który obejmuje szereg aspektów, każda z rodzin musi wypracować swój własny sposób dotyczący rozwiązywania życiowych sytuacji¹⁹. Zachodzące przemiany społeczne w istotny sposób mogą dewaluować etos powołania małżeńskiego, dlatego w procesie budowania młodej rodziny potrzebne jest zaangażowanie osób bliskich, społeczeństwa i duszpasterzy²⁰. Nie może zatem dziwić, że Kościół wspiera małżonków na ich drodze, odczytując swoją posługę jako wewnętrzny imperatyw i obowiązek²¹. Dlatego

[...] pragnienie towarzyszyć każdej i wszystkim rodzinom, aby odkryły najlepszy sposób przetrwania trudności napotykanych na swojej drodze²².

Natura sakramentu małżeństwa dysponuje przyjmujących go do tego, aby małżeństwo osadzić na doświadczeniu religijnym, aby wspólnota życia stała się bezpiecznym i szczęśliwym portem dla budowanej przez nich komunii małżeńskiej. Z drugiej strony, narzeczeni żyją w konkretnych uwarunkowaniach danego miejsca i czasu... Przemiany kulturowe, panujący subiektywizm i relatywizm etyczny sprawiają, że również sami narzeczeni zmagają się i doświadczają niepewności, czy uda im się przetrwać trudności, które pojawią się w ich małżeństwie.

¹⁹ Do takich czynników należą: organizacja wspólnego życia, spędzanie wolnego czasu, budowanie wzajemnej komunikacji i rytuałów rodzinnych i małżeńskich, wychowywanie dzieci, organizacja i podtrzymywanie kontaktów z rodziną pochodzenia.

²⁰ Por. A. ŚWIERCZEK. *Wolne związki w świetle nauczania Kościoła o małżeństwie*. Kraków 2013 s. 237.

²¹ Watykański dokument jednoznacznie wskazuje na rolę i znaczenie towarzyszenia małżonkom. Motyw towarzyszenia jest obowiązkiem Kościoła i wynika z poczucia odpowiedzialności za tych, którzy „pragną żyć razem w małżeństwie i wierzą w miłość” (tłum. własne). *Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita. Itinerari catechumenali per la vita matrimoniale. Orientamenti pastorali per le Chiese particolari*. (15.06.2022) s. 8. <<https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/06/15/0459/00940.html>> [dostęp: 6.06.2023].

²² *Relacja końcowa dla Ojca Świętego Franciszka po XIV Zwyczajnym zgromadzeniu Synodu Biskupów nt. „Misja i powołanie rodziny w Kościele i w świecie współczesnym* (24.10.2015) p. 56. <https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2015/12/Synod_Relacja_Koncowa_.pdf> [dostęp: 10.06.2023].

Ważnym czynnikiem mogącym pozytywnie oddziaływać i wspierać narzeczonych w procesie przygotowania do sakramentu małżeństwa jest pomoc świadczona ze strony innych małżeństw. Pomocą w kształtowaniu duszpasterskiej świadomości dotyczącej towarzyszenia nupturientom w procesie ich przygotowania do sakramentu mogą być *Wytyczne duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*. Ich inicjatorem jest papież Franciszek. Dokument zawiera szereg wskazań dotyczących nowej wizji i metodologii przygotowania do sakramentu małżeństwa. Opracowanie to w dużej mierze dowartościowuje posługę małżeństw i rolę ich świadectwa w procesie przygotowawczym.

Proces towarzyszenia narzeczonym ma charakter służebny w rozumieniu pastoralnym, jednakże jego rola nabiera coraz większego znaczenia. Małżonkowie włączający się w ten proces dają świadectwo o życiu w małżeństwie, a nie o celebracji uroczystości religijnej, która jest początkiem. Małżonkowie towarzyszący są na swój sposób kompetentni w budowaniu więzi, przeszli już jakąś drogę i dla narzeczonych stają się znakiem trwałości więzi.

Proces towarzyszenia narzeczonym nie zamyka się w chwili zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego. W przypadku nowożeńców kończy się jakiś etap, a rozpoczyna inny. Ważne jest, aby kształtować w sobie wrażliwość i umiejętność podejmowania służby na rzecz innych małżeństw, z którymi można budować środowisko wiary. Pomocą w tym względzie są licznie rozwijające się grupy oraz ruchy religijne, których posługa ukierunkowana jest na budowanie życia rodzinnego, oraz podejmowane przez nie inicjatywy ewangelizacyjne, mające na celu wspieranie rodzin chrześcijańskich²³. Warto nie tylko korzystać z ich doświadczenia, ale również aktywnie zaangażować się w ich tworzenie.

ZAMIĄST ZAKOŃCZENIA. WCZORAJ I DZIŚ

Posługa pastoralna względem nupturientów nie może dziś zawęzać się do przekazu doktryny Kościoła i przypominania tylko zasad moralnych dotyczących życia małżeńsko-rodzinnego. Aktualnym wyzwaniem jest taka organizacja programów duszpasterskich, aby podejmowane działania wynikały z troski o dobro sakramentalne przyszłych małżonków.

a) dotychczasowa praktyka koncentrowała się w dużej mierze na przygotowaniach do uroczystej celebracji Mszy św., podczas której zawierano sakrament

²³ Do takich ruchów zaliczyć należy niewątpliwie Ruch Domowego Kościoła, Ekipy Notre Dame, Ruch Rodzin Nazaretańskich, Rodzina Rodzin, Wspólnoty Przymierze Rodzin „Mamre”, Spotkania małżeńskie. Przejawem oddolnych inicjatyw realizowanych w obrębie parafii archidiecezji wrocławskiej są cykliczne działania pastoralne dedykowane narzeczonym i rodzinom, np. w parafii św. Augustyna we Wrocławiu (dzielnica Krzyki) regularnie odbywają się ewangelizacyjne katechezy przedmałżeńskie *Kurs na miłość*, mają miejsce otwarte spotkania formacyjne *Komunia małżeństw* oraz coroczny cykl katechez dla małżonków pt. *Zatrzymaj się w biegu*.

- małżeństwa, dziś należy pomagać młodym małżeństwom rozpakować przyjęty dar sakramentu, aby mogli stawać się praktykującymi chrześcijanami i owocnie współpracować z łaską Bożą, aby stać się znakiem oblubieńczej miłości Chrystusa do Kościoła;
- b) tradycyjna forma przygotowawcza dotyczyła osób ochrzczonych, wychowanych w rodzinach chrześcijańskich – dzisiejsze rodziny potrzebują ewangelizacji²⁴, należy tak prowadzić przygotowania, aby wprowadzić narzeczonych w doświadczenie wiary i odkrycie fundamentów życia religijnego; elementy wspólnej celebracji mogą stać się impulsem do autentycznego poszukiwania i otwarcia się na Pana Boga; pomocą w tej materii może być wspólna modlitwa narzeczonych, czytanie Pisma Świętego, celebracje liturgiczne dedykowane narzeczonym;
- c) przygotowania kandydatów do życia małżeńsko-rodzinnego wymaga pracy zespołowej²⁵, wyzwaniem dla organizujących kursy przedmałżeńskie jest powołanie zespołu duszpasterskiego, którego ważnym ogniwem są „rodziny towarzyszące” – świadectwo życia innych małżonków, podejmujących „posługę towarzyszenia”, jest bardzo pomocne w budowaniu postawy wierności i przeżywaniu więzi rodzinnych;
- d) kierując się troską o dobro przyszłych małżonków, należy włączyć w ten proces specjalistów, którzy będą wspierać narzeczonych w formacji osobowościowej i pracy nad sobą, aby zmniejszyć występujące deficyty dotyczące postaw społecznych i uczuciowych.

* * *

Rośnie wśród chrześcijan świadomość wzajemnej odpowiedzialności za siebie wzajemnie oraz innych ochrzczonych. Na mocy chrztu świętego jako Lud Boży jesteśmy powołani do tego, aby budować Kościół. Podobnie jak w przypadku apostołów, mamy iść i czynić uczniów (por. Mt 28,19) oraz jedni drugich brzemiona

²⁴ Postulat dotyczący reorganizacji przygotowania narzeczonych do sakramentu małżeństwa coraz częściej staje się przedmiotem strukturalnej refleksji podejmowanych przez familologów i duszpasterzy. Postuluje się przesunięcie akcentu treściowego na kerygmatyczny. Jest to zgodne ze wskazaniami zawartymi w adhortacji apostołowskiej *Amoris laetitia* (p. 207). Katecheza „powinna być połączona ze świadectwem osobistej relacji osoby z Chrystusem, wezwaniem do przyjęcia Chrystusa jako Pana i Zbawiciela i zaproszeniem do udziału w wspólnotcie eklezyjalnej”. Por. S. PASZKOWSKI, D. STĘPIEŃ, M. SZOSTKOWSKA. *Kościół wrocławski w służbie małżeństwu i rodzinie*. Wrocław 2019 s. 96-98.

²⁵ Tradycyjne przygotowanie ograniczało się do konferencji księdza, czasami w zespole prowadzącym był pracownik poradni rodzinnej lub instruktor NPR. Postępująca specjalizacja życia społecznego powoduje, że również przygotowanie nupturientów wymaga współpracy z innymi ekspertami. Na podstawie badań przeprowadzonych w 2017 r. na grupie 500 uczestników kursów przedmałżeńskich okazało się, że prawie połowa z nich ma problemy z percepcją treści przekazywanych w tradycyjnej formie przygotowawczej. Więcej: T. GRABIEC. *Katecheza przedmałżeńska u podstaw pierwszych lat życia małżeńskiego*. Wrocław 2019 s. 90-94 i 105-136. <<https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication/144074/edition/75434>> [dostęp: 4.06.2022].

nosić (por. Gal 6,2). Na drodze wiary jesteśmy sobie niejako dani i zadani. Jeśli chcemy aktywnie włączyć się w proces budowania lepszego, bardziej ludzkiego świata, to będzie to możliwe tylko wtedy, kiedy z pokorą i odwagą będziemy otwierać się na Boże prowadzenie.

BIBLIOGRAFIA

- BIELA B.: *Odnowa pastoralna parafii w świetle Polskiego Synodu Plenarnego*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 36:2023 z. 1. s. 70-87.
- DICASTERO PER I LAICI, LA FAMIGLIA E LA VITA: *Itinerari catecumenali per la vita matrimoniale. Orientamenti pastorali per le Chiese particolari*. <<https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/06/15/0459/00940.html>> [dostęp: 6.06.2023].
- DROŻDŹ B.: *Nowa ewangelizacja –re- czy de-konstrukcja definicji?* „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 19:2020 nr 1 s. 49-59.
- DROŻDŹ B.: *Nowość nowej ewangelizacji*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 11:2012 nr 1 s. 23-28.
- DROŻDŹ B.: *Ryzyko zniekształcenia ewangelizacji*. „Perspectiva. „Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 13:2014 nr 1 s. 15-25.
- FRANCISZEK: *Adhortacja apostolska Amoris laetitiae o miłości w rodzinie* (19.03.2016).
- FRANCISZEK: *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie* (24.11.2013).
- FRANCISZEK: *Miłość cierpliwa, która rodzi radość. Homilia Ojca Świętego podczas Mszy św. dla rodzin* (27.10.2013). „L'Osservatore Romano” 34:2013 nr 12 s. 12-13.
- GRABIEC T.: *Katecheza przedmałżeńska u podstaw pierwszych lat życia małżeńskiego*. Wrocław 2019. <<https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication/144074/edition/75434>> [dostęp: 10.06.2023].
- Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (13.12.1986). <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo1_13121989.html> [dostęp: 10.06.2023].
- JAN PAWEŁ II: *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym* (22.11.1981).
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2012.
- Kodeks prawa kanonicznego*. Kraków 2011.
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI: *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (11.03.1987). <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo3_14031987.html> [dostęp: 10.06.2023].
- MAJER P., ADAMOWICZ L.: *Praktyczny komentarz do dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzeniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego*. Sandomierz 2021.
- PASZKOWSKI S., STĘPIEŃ D., SZOSTKOWSKA M.: *Kościół wrocławski w służbie małżeństwu i rodzinie*. Wrocław 2019.
- PRYGDODA W.: *Preewangelizacja – ekstrawagancja czy pastoralna konieczność? W: Peryferie wiary wyzwaniem dla Kościoła*. Red. W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2015 s. 17-40.

- PYŻŁAK G.: *Przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego*. W: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin 2013 s. 341-371.
- Relacja końcowa dla Ojca Świętego Franciszka po XIV Zwyczajnym zgromadzeniu Synodu Biskupów nt. „Misja i powołanie rodziny w Kościele i w świecie współczesnym”* (24.10.2015). <https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2015/12/Synod_Relacja_Koncowa_.pdf> [dostęp:10.06.2023].
- SZWEDZIK A.: *Ludzka wolność w meandrach współczesnych zagrożeń*. Kraków 2016.
- ŚWIERCZEK A.: *Wolne związki w świetle nauczania Kościoła o małżeństwie*. Kraków 2013.
- ZWOLIŃSKI A.: *Pułapka samotności*. Kraków 2021.

Streszczenie: Przygotowanie narzeczonych do sakramentu małżeństwa jest niezwykle trudnym i wymagającym dużej uwagi zadaniem. To wyzwanie jest skierowane do ludzi Kościoła, duszpasterzy i tych, którzy pragną wspierać narzeczonych w odkryciu piękna sakramentu oraz towarzyszyć im w przyjęciu tego daru. Analiza zjawisk społecznych może być pomocą dla tych wszystkich, którzy pragną włączyć się w ten proces. Wzajemna odpowiedzialność za Kościół i za kandydatów do małżeństwa może stać się początkiem zmian, jakich wymaga aktualna praktyka przygotowania sakramentalnego. Przygotowanie do sakramentu jest wreszcie ważnym zadaniem dla samych zainteresowanych, którzy chcą budować życie na Chrystusie: od ich zaangażowania i otwarcia na Jego łaskę zależy, czy pragnienie budowania wspólnoty życia małżeńskiego i rodzinnego zakończy się sukcesem, czy też nie.

Słowa kluczowe: sakrament małżeństwa, kurs przedmażeński, małżeństwo, rodzina, teologia małżeństwa, teologia rodziny, miłość małżeńska.